

УДК 631.11:330.341.1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

А.В. Найда*, аспірант

Одеський державний аграрний університет

І.С. Лобанкіна, магістрант

Вінницький національний технічний університет

Ключові слова: інновація, конкурентоспроможність, агропромислове підприємство

Анотація. Проведено аналіз підходів різних вчених щодо трактування терміну „інновація”, визначено його сутність, розглянуто особливості інновацій в агропромислових підприємствах, запропоновано заходи для активзації інноваційних процесів.

Вступ. У сучасних умовах інноваційна парадигма є базовою стратегією бізнесу, тому що накопиченні знання створюють конкурентні переваги господарюючим суб'єктам, галузям. В глобальному контексті інноваційний розвиток являється головною умовою соціально-економічного прогресу.

Для України особливого значення набуло питання посилення впливу інноваційних факторів в побудові ефективної економічної моделі. І у зв'язку з вибором Україною інноваційного курсу розвитку економіки ця проблема набирає особливої ваги.

На протигагу бурхливому розвитку високих технологій, налагодженню принципово нових взаємозв'язків між наукою і виробничою сферами, вітчизняне виробництво опинилося, умовно кажучи, в полоні морально застарілих технологій. Негативна тенденція також проявляється на агропромислових підприємствах.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням економічної сутності економічної категорії „інновація” займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Й. Шумпетер, М.Д. Кондратьєв, Д. Рикардо, Г. Барнет, Б. Твіст, Б. Санто, П. Друкер, С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна, М.М. Кулаєць, М.Ф. Бабієнко, П.А. Лайко та ін.. В їх дослідженнях розглянуто сутність і види, циклічну природу інновацій та проблеми створення національної інноваційної системи. Метою дослідження є з'ясування сутності категорії інновація для агропромислових підприємств.

Результати досліджень. Слово „інновація” (англ. Innovation) утворене з двох слів – латинського „новаре” (новизна, нововведення) і англійського префікса „ін” – “в”, “введення” – в перекладі з англійської означає: введення нового, нововведення.

Саме Й. Шумпетер вводить економічну категорію нововведення. На його думку підприємницька функція нерозривно пов'язана з нововведеннями, реалізацією параметрів розвитку, створення нової системи вартості. Звичайний ріст економіки, як покращення добробуту населення, не розглядався Й. Шумпетером як процес розвитку, тому що не створює якісно нових явищ. Розвиток – особливе економічне явище, яке передбачає зміщення стану рівноваги, впроваджується і визначається динамікою базових інновацій у економіці і має спонтанний характер [1, с. 304].

Згідно Закону України „Про інноваційну діяльність” інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2].

Досліджуючи закономірності розвитку капіталістичної економіки, Кондратьєв М.Д. визначає важливий методологічний аспект природи інноваційного розвитку як перманентного процесу, що походить із суспільно-економічних відносин і не виникає з нічого, а базується на певному рівні розвитку продуктивних сил світової економічної системи [3, с. 37].

Д. Рикардо визначає інновації, як нововведення, які скорочують витрати капіталу і

* Науковий керівник – Б.С. Кругляк, доктор економічних наук, професор

праці, що потрібні для виробництва даного об'єму випуску на даній площі землі [4, с. 17].

Г. Барнет при визначенні поняття інновація виділяє аспект духовної творчості і трактує цей термін як нові думки, способи поведінки або предмети, які якісно відрізняються від попередніх форм [5, с. 46]. На наш погляд нову думку, яка існує лише в свідомості людини не можна називати інновацією. Нова думка є лише поштовхом до творчої діяльності, яка в результаті може призвести до появи інновації.

Багато науковців вважають інновацію не продуктом, а процесом. Б. Твіст у праці „Управління науково-технічними нововведеннями” трактує інновацію як процес, у якому винахід, або ідея набувають економічного змісту [6, с. 45]. Б. Санто вважає, що інновація — це такий суспільний техніко-економічний процес, який через практичне використання ідеї і винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів та технологій; і якщо інновація орієнтована на економічну корисність, то поява її на ринку може принести додатковий дохід. І відповідно інноваційний розвиток він визначає як процес збільшення економічного та науково-технічного потенціалу підприємства на основі інновацій [7, с. 86].

Інновації можуть розглядатись як явища. В цьому контексті під інноваціями розуміють матеріальні зміни, викликані реальною чи потенційною потребою ринку, обумовлені науково-технічним прогресом або спеціально проведеними науковими пошуками, що можуть бути виражені в товарах, технологічних процесах, документообігу, організаційній структурі, джерелах сировини і матеріалів, ринках збуту тощо [8].

На думку П. Друкера „систематичне новаторство полягає у цілеспрямованому й організованому пошуку змін і в систематичному аналізі можливостей, щоб результатом могли стати економічні чи соціальні інновації” [9, с. 27].

Ілляшенко С.М. та Шипуліна Ю.С. стверджують, що „інновація – кінцевий результат діяльності зі створення й використання нововведень, втілених у вигляді вдосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва і збуту товарів, що сприяють розвитку й підвищенню економічної ефективності їх виробників і споживачів”. А інноваційний розвиток — розвиток, що спирається на безупинний пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства в мінливих умовах зовнішнього середовища в межах обраної місії й прийнятої мотиваційної діяльності, пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [10, с. 15].

М. Портер визначає інновації як можливість здобути конкурентні переваги. Він характеризує нововведення у широкому значенні, включаючи як нові методи роботи, так і нові технології. Інновація розглядалась ним як результат впровадження новацій у вимірі конкурентної стратегії фірми на ринку. Він наголошує на не прогнозованості ефекту інновацій на підприємствах промисловості. На основі нововведень фірма досягає конкурентних переваг, які зможе утримувати лише за рахунок постійного удосконалення [11, с. 173].

Для агропромислового комплексу інновації мають дещо своєрідний характер і їх слід класифікувати як: технічні, технологічні, агрохімічні, біологічні і організаційно-економічні. Кожні з них відкриває перед підприємствами широкі можливості для подальшого вдосконалення виробництва, збільшення обсягу продажу товарів вищої якості й одержання більших прибутків. Наприклад, технічними інноваціями є машини, автомати і автоматизовані системи для виробництва і переробки окремих видів сільськогосподарської продукції тощо, а технологічні — ресурсо-, водо- та енергозберігаючі технології, теорії і методи програмування врожаїв сільськогосподарських культур, продуктивності тварин та переробки сільськогосподарської продукції.

Агрохімічні та біологічні інновації не використовуються переробними підприємствами (рис. 1). Агрохімічні інновації це є використання нових безпечніших для людей і навколишнього середовища видів мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин і тварин, досконаліших способів їх зберігання і внесення, методів найповнішого використання поживних речовин з мінеральних добрив та ґрунтових запасів і досягнення на цій основі більшого економічного ефекту на кожну грошову одиницю витрат, пов'язаних з хімізацією виробництва. Біологічні ґрунтуються на використанні та розвитку традиційної селекції, генної інженерії, нових біотехнологій, пов'язаних з виробництвом

незамінних амінокислот, нових біологічних способів діагностики тяжких захворювань тварин тощо.

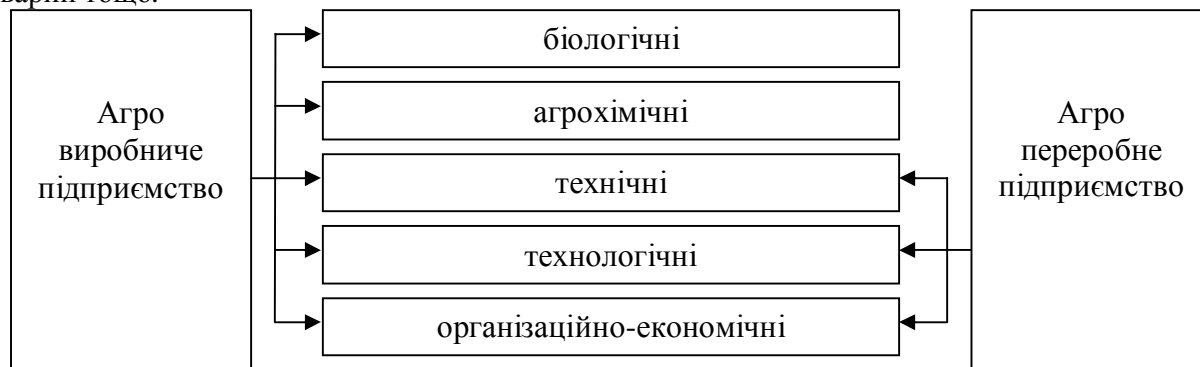

Рис. 1. Використання інновацій підприємствами АПК

Особливого значення на сучасному етапі набуває організаційно-економічні інновації. Центральною ланкою для їх використання за останні роки стала трансформація форм власності і реструктуризація та приватизація сільськогосподарських та переробних агропідприємств, створення на їх базі нових форм господарювання, що функціонують на засадах приватної власності. З їх утвердженням постала проблема створення і впровадження в таких підприємствах принципово нового внутрішньогосподарського економічного механізму, який зацікавив би найманих працівників в ефективній праці, в досягненні високих результатів господарювання окремими виробничими підрозділами і підприємством у цілому.

Організаційно-економічні інновації для агропромислових підприємств передбачають застосування нових форм організації й оплати праці, більш точних методів планування і прогнозування виробництва, об'єктивніших критеріїв оцінки ринкової позиції підприємств, забезпечення маркетингових переваг, удосконалення організації виробничих процесів тощо.

Кризове становище сільськогосподарських підприємств напряму впливає на агропереробні підприємства і ефективна інвестиційно-інноваційна політика держави є основною альтернативою виходу із кризи.

Теоретичне узагальнення шляхів реформування, подолання кризових явищ у розвитку аграрного виробництва показує, що найоптимальнішим із можливих напрямів становлення вітчизняного підприємництва є інноваційний [12, с.77].

Висновки. Таким чином інновації можна розглядати як процес, як явище, як продукт або результат творчості у вигляді нової продукції, технології, методу тощо. Будь-яким інноваціям притаманні три основні взаємозв'язані властивості: новизна, технічна спроможність, економічна доцільність або корисність для споживача. Тобто, крім новизни, інновація повинна відповідати запитам споживачів і приносити прибуток як її розробнику, так і виробнику. Інновації для агропромислових підприємств стають ключовим елементом сталого економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності, але для максимального ефекту впроваджувати їх необхідно комплексно. У активації інноваційних процесів агропромислових підприємств важливу роль відіграє держава, на яку покладені наступні завдання: удосконалення земельних відносин; розробка та удосконалення інноваційних програм; пільгове оподаткування інноваційних агропромислових підприємств; формування відповідної інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції; здійснення ефективної політики протекціонізму; розв'язання проблеми розвитку сільських територій. Агропромисловим підприємствам необхідно створити сприятливу атмосферу для іноземного інвестування. Інновації для агропромислових підприємств це нові, або удосконалені, введені в дію економічні, соціальні, технічні, технологічні, агрохімічні, біологічні і організаційні новації в агропромисловому комплексі, що надають стратегічні переваги його господарюючим суб'єктам та сільським територіям.

Література

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер.- М.: Прогресс,

1982. - 455 с.

2. Закон України „Про інноваційну діяльність” від 4 липня 2002 р. № 40-IV / Верховна Рада України // <http://www.rada.gov.ua>

3. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики: монографія / Н.Д. Кондратьев. - М.: „Экономика”, 1989. - 526 с.

4. Адамова З.О. Инновационные стратеги экономического развития в условиях глобализации: Монографія / З.О. Адамова. — Симферополь: Крымучпедгиз, 2005. — 504 с.

5. Barnett H. Innovation the Basis of Cultural change / H. Barnett. - N.Y., 1953. - 462 p.

6. Твист Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твист. — М.: Экономика, 1989. — 420 с.

7. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. - М.: Прогрес, 1990. — 296 с.

8. Закон України „Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій” від 9 квітня 2004 р. № 1676-IV / Верховна Рада України // <http://www.rada.gov.ua>

9. Друкер П.Ф. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества / П.Ф. Друкер; Вильямс; 2007 г. — 323 с.

10. Ілляшенко С.М. Товарна інноваційна політика: підручник / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна. — Суми: Університетська книга, 2007. — 214 с.

11. Портер М.Е. Конкуренция / М.Е. Портер. — М.: Вильямс, 2002. — 495 с.

12. Кулаєць М.М. Удосконалення інноваційної підприємницької діяльності / М.М. Кулаєць, М.Ф. Бабієнко, П.А. Лайко [та ін.] // Економіка АПК. — 2009. — №5. — С. 76-87.

Найда А.В., Лобанкіна І.С. **Теоретические основы инноваций в агропромышленных предприятиях**

Аннотация. Проведен анализ подходов разных ученых к термину „инновация”, определено его сущность, рассмотрены особенности инноваций в агропромышленных предприятиях, предложены меры по активации инновационных процессов.

Ключевые слова: инновация, конкурентоспособность, агропромышленное предприятие.

Naida A.V., Lobankina I.S. **Theoretical Basis of Innovations in Agroindustrial Enterprises.**

Summary. It has been given the analysis of different scientists' approach to the term „innovation”; its essence has been defined; the peculiarities of innovations in agroindustrial enterprises have been investigated ; measures for activating innovative processes have been proposed.

Key words: innovations, competitive power, agroindustrial enterprise.